

Ne zaboravi

POSETA MEMORIJALNOM CENTRU SREBRENICA – POTOČARI
JUN 2026.

CK13

– Pamćenje gleda unaprijed. Sa sobom nosi prošlost, kako bi je spasilo od zaborava, kao što se kupe zaostali mrtvi i ranjeni; nosi pamćenje sa sobom prošlost kako bi je odnijelo u onu domovinu, onu rodnu kuću za koju svako od nas u svojoj nostalgiji vjeruje da je video u djetinjstvu, no koja se zapravo nahodi u budućnosti, na kraju našeg putovanja i na početku našeg puta.

Mario Kopic, "Sjećanje je sloboda"
Predgovor knjige *Pucanje duše*, Janja Beč, 1997.

Posetu Memorijalnom centru Srebrenica pod nazivom *Ne zaboravi* organizovali smo u ime mira, a protiv politika mržnje i ubijanja koje negiraju ili pravdaju zločine, koje spremaju nove ratove i ponavljanje zločina. Politikama mržnje i rata odlučno se suprotstavljamo, s bilo koje nacionalističke strane da dolaze, a najodlučnije kada nastoje da govore u naše ime. Zbog toga naš najsnažniji oblik otpora čine znanje proživljenog iskustva i lično doživljena istina. Naš zalog za mir je u dužnosti da znamo i obavezi da se sećamo. I zbog toga je odlazak u Srebrenicu, svaki put, *početak našeg puta*.

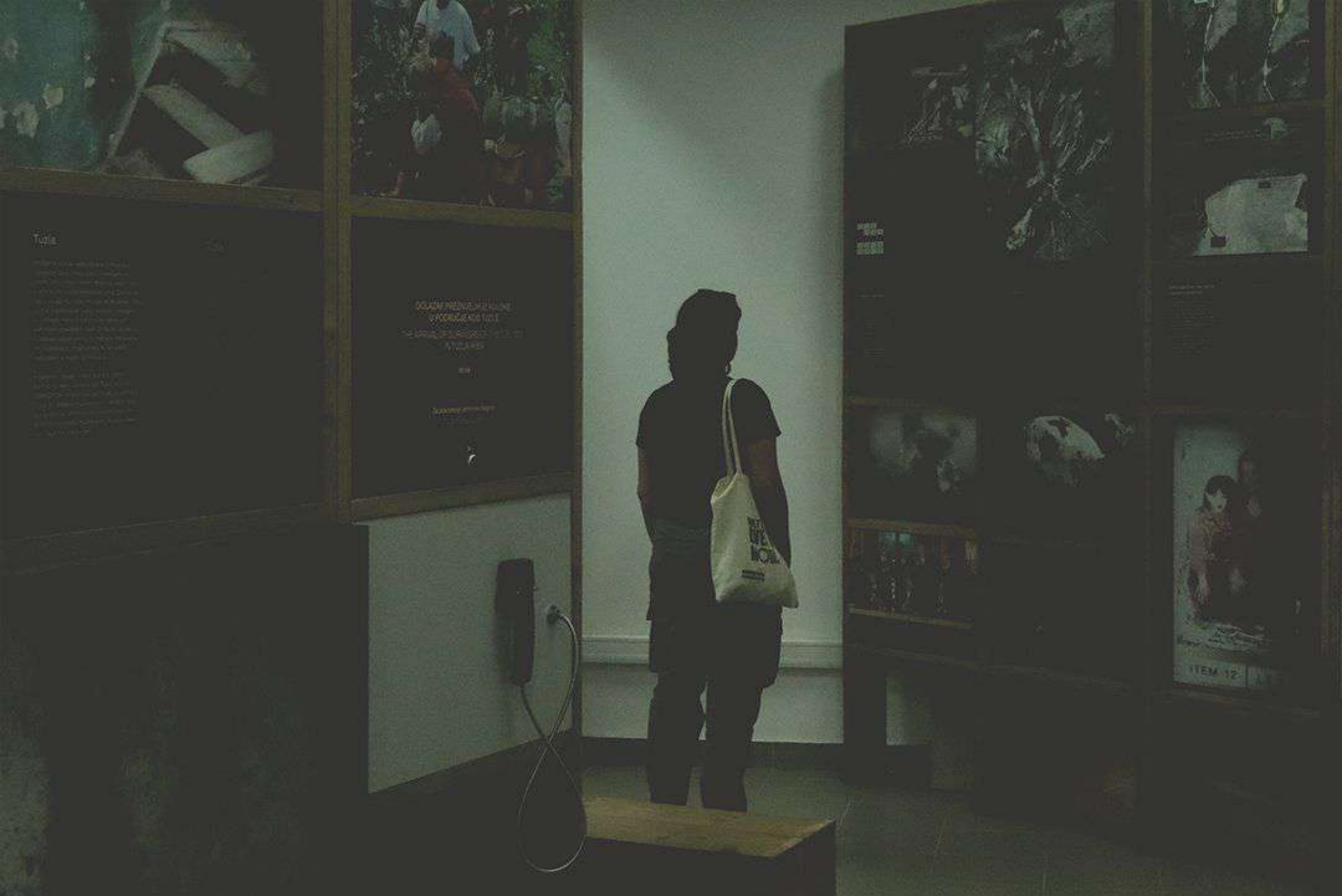
Ovde smo sabrali neke od utisaka učesnika posete, koji svedoče o političkoj i etičkoj snazi doživljaja istine o genocidu u Srebrenici. Radi se o osećanjima i mislima koje je donekle bilo moguće izraziti rečima. Onaj najsnažniji doživljaj ostaje u nemoći jezika da nas u potpunosti ispovedno izrazi. Ipak smo, upravo u toj nemoći i nemosti jezika reči, jasnim jezikom duše pogođene patnjom drugog, sebe zavetovali na mir. *Pamtimo žrtve genocida u Srebrenici*.

CK13

– Bio sam zapanjen brojem grobova, tim morem mrtvih. Video sam grobove mojih vršnjaka, pobijene goloruke mladiće od 17, 18 godina u tom trenutku, koji su tobož ugrozili tzv. "srpstvo" i koji su "morali" nestati. Zgađen sam. Osećao sam neku beskrajnu tugu za tim ljudima a i nama samima. Kakav poraz. Nemoć pred zlom.

CK13

– Prvi put sam prisustvovala ovakvom događaju i ovo iskustvo mi je omogućilo da istoriju doživim na mnogo dublji i ličniji način. Shvatila sam koliko su događaji iz Srebrenice bolni i traumatični. Iako sam kroz priče mogla da naslutim deo patnje koju su ljudi preživeli, ne mogu ni zamisliti kroz šta su oni zaista prošli.

Posebno sam shvatila koliko je teško porodicama žrtava koje već trideset godina žive sa gubitkom, tugom i sećanjima na svoje najbliže. Takođe sam postala svesnija važnosti prisećanja i očuvanja mira kako se takvi događaji ne bi ponovili.

CK13

– Ovo je zaista bilo jedno potresno i intenzivno iskustvo za mene. Gde god da pogledate i da se osvrnete je smrt.

Sa druge strane, imao sam osećaj pročišćenosti koji je u meni pokrenuo razne emotivne impulse kao i brojne nove misaone procese. Najveći utisak ostavlja činjenica da aktuelna vlast u Srbiji ne priznaje genocid u Srebrenici. U razgovoru sa lokalnim vodičem, saznali smo da ovo mesto poseti jako malo ljudi iz Srbije. To pokazuje koliko je naše društvo daleko od spremnosti da se suoči sa prošlašću, a tek koliko je udaljeno od prevazilaženja određenih narativa i daleko od saosećajnog prihvatanja istine.

CK13

– Bilo mi je veoma teško u nekim momentima; ali razmišljanje o prošlosti smatram obavezom za koju smo odgovorni, i vodila sam se mislju da je sasvim normalno da je čoveku teško, i da to osećanje doprinosi mom razumevanju. . .

...potrebna nam je odgovornost, i na vrhu države, ali i u svesti naroda. Više od tri decenije kasnije, mi kao šire društvo nismo voljni da odamo počast stradalima, i da u isto vreme priznamo i svoju odgovornost, i to ne nužno našu odgovornost kao pripadnika jednog naroda prema drugom narodu, već odgovornost ljudi prema drugim ljudima.

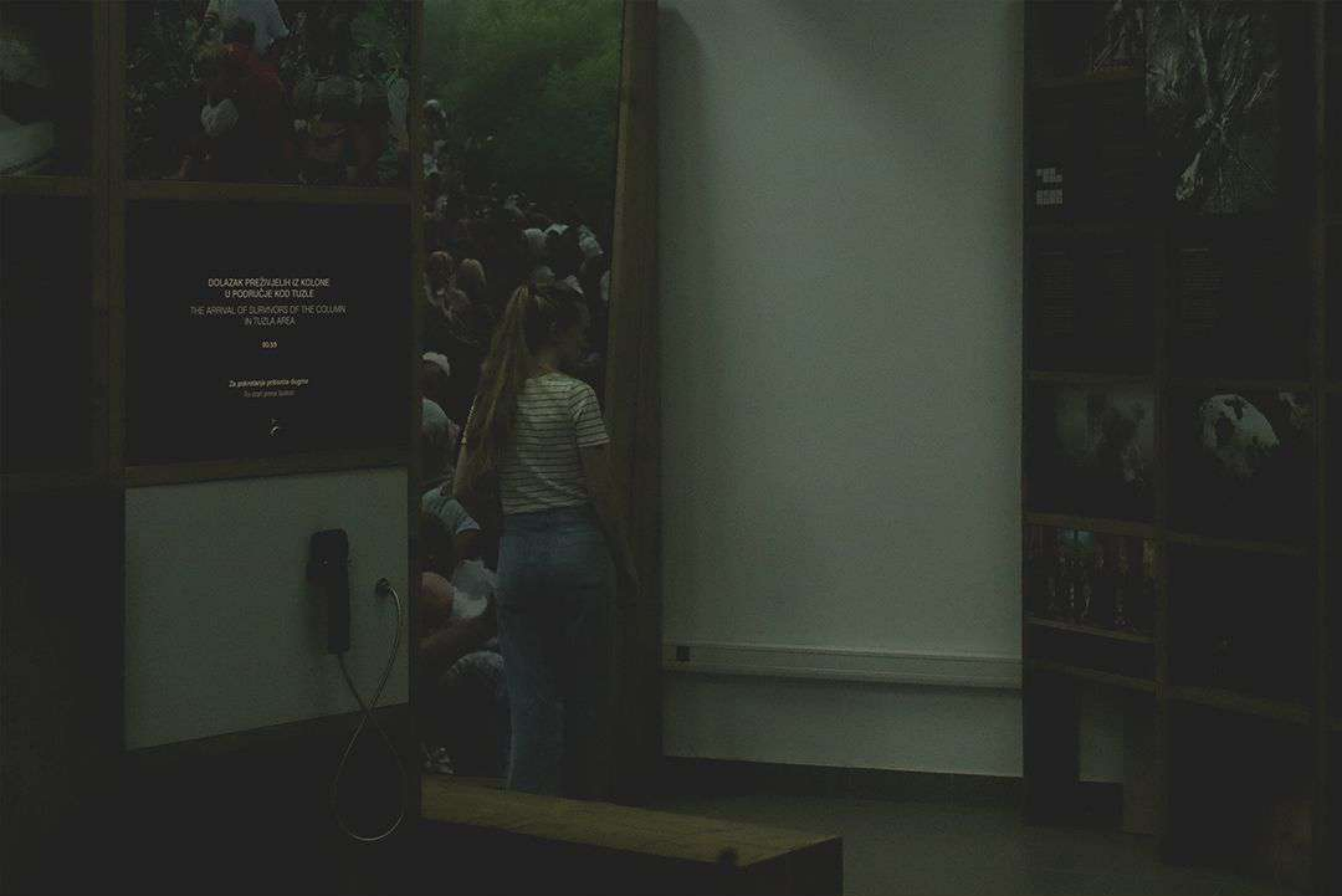
CK13

– Osećala sam se zaista dirnuto i tužno. I nadam se da ćemo jednom kao društvo uspeti da oprostimo sebi to što nismo sprečili stradanje nevinih ljudi. Volela bih da više mladih ljudi dođe i poseti Srebrenicu.

Radi budućnosti potrebno je znati prošlost.

CK13

– Naučila sam da postoji dovoljno dokaza o tome da se genocid desio i postala svesna načina na koje vlast moje države negira da se genocid desio, i načina na koje se prekraja istorija.

Žao mi je što je Srebrenica tabu tema u Srbiji i što ljudi koji zapravo treba da posete Memorijalni centar Srebrenica to najverovatnije neće učiniti...

CK13

– Snažan utisak na mene ostavila je priča o izdržljivosti jednog čoveka. Nakon što je uspeo da se sakrije u autobus u kom su prevoženi žene i deca, biva uhvaćen i odveden u školu gde su ljudi čekali streljanje, te je i odatle uspeo da pobegne. Osam dana se skrivao u šumi, u stalnom strahu i neizvesnosti. Potom je naišao na grupu ljudi kojoj se pridružio. Ti ljudi su stradali od mina na putu, dok je on, ranjen, uspeo da stigne do bezbednog područja i preživi.

CK13

– Shvatila sam da sam sklona očajanju pred bolom, ali i da je tome najbolji lek lično angažovanje i okruženje ljudi kojima je takođe stalo.

Najviše sam osećala tugu i razočaranje. Pitala sam se kako ljudi dozvole sebi i drugima da oduzimaju živote, i kako mnogima kasnije nije stalo do istine. Za rat je potrebno i te kako mnogo truda, ljudi, resursa i organizacije i niko ne sme tvrditi da genocid nije bio planiran. Dokaza je mnogo i svaki trud uložen u traganje za istinom je vredan.

CK13

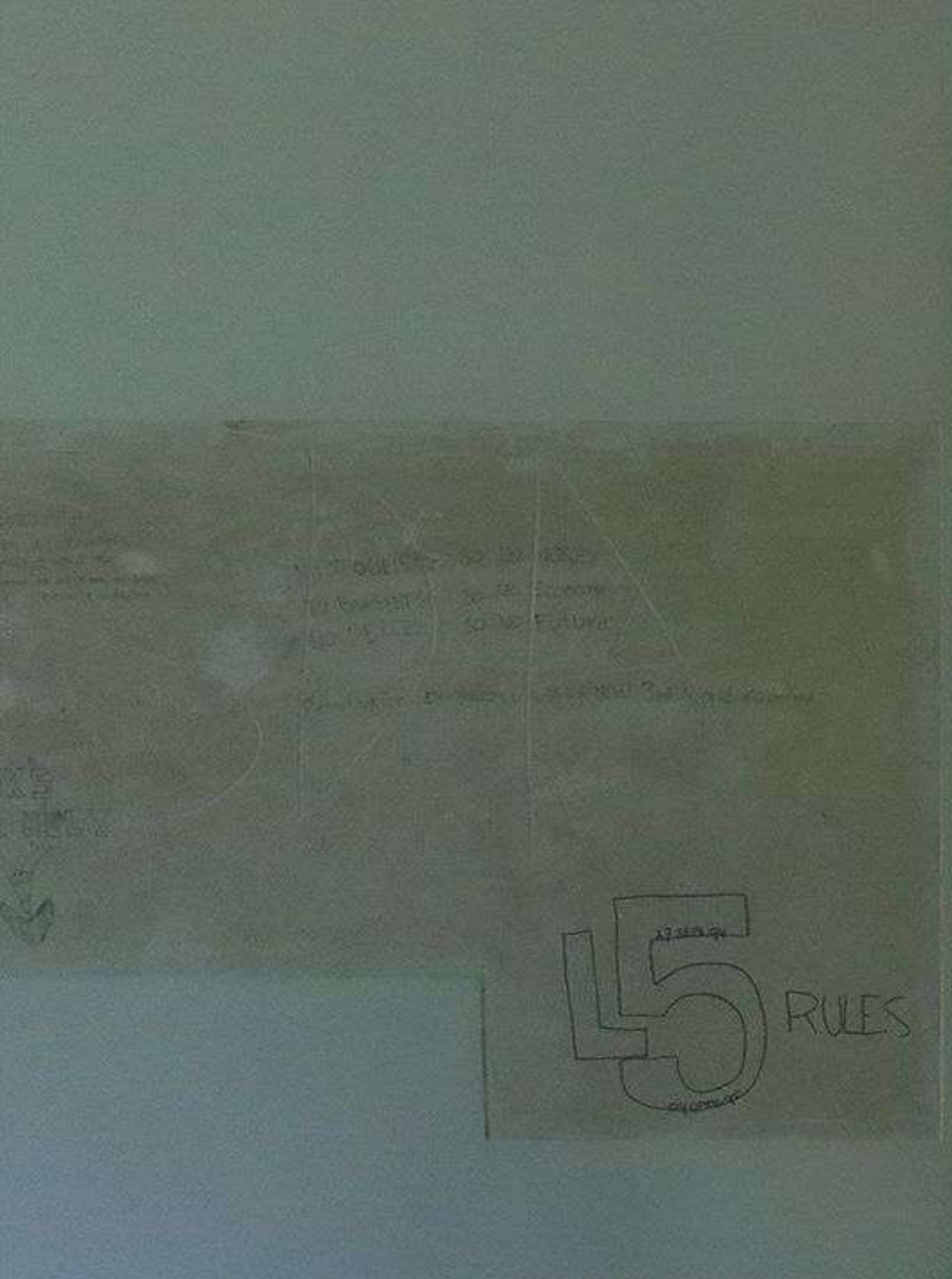
– Ova poseta me je duboko potresla jer, iako sam svesna istorijskih činjenica i njihovog značaja, teško mi je da prihvatim koliko bola i patnje jedan čovek može da nanese drugom čoveku. Osećam tugu i zapitanosti nad ljudskom prirodom, ali i svest o važnosti empatije i očuvanja mira.

CK13

– I pored volje da se suočim sa istinom, osetio sam da postoji emotivna granica do koje mi je tada bilo moguće primiti i podnositi težinu istine. U jednom trenutku sam osetio da više ne mogu. Svesno sam pokušao da se udaljim od svega, ali sve, bukvalno sve tamo je svedočilo istinu, svaki prizor, svaki šum. Mogao sam se samo trenutno udaljiti – da obrišem suze, i da polako i duboko udahnem, izdahnem, udahnem, izdahnem – da bih nastavio dalje. I to je bila pouka tog strašnog mesta: nemam drugog puta osim istine. Pa makar me njena težina uništila. Ali neće. Jer istina krepi one koji su žedni pravde.

CK13

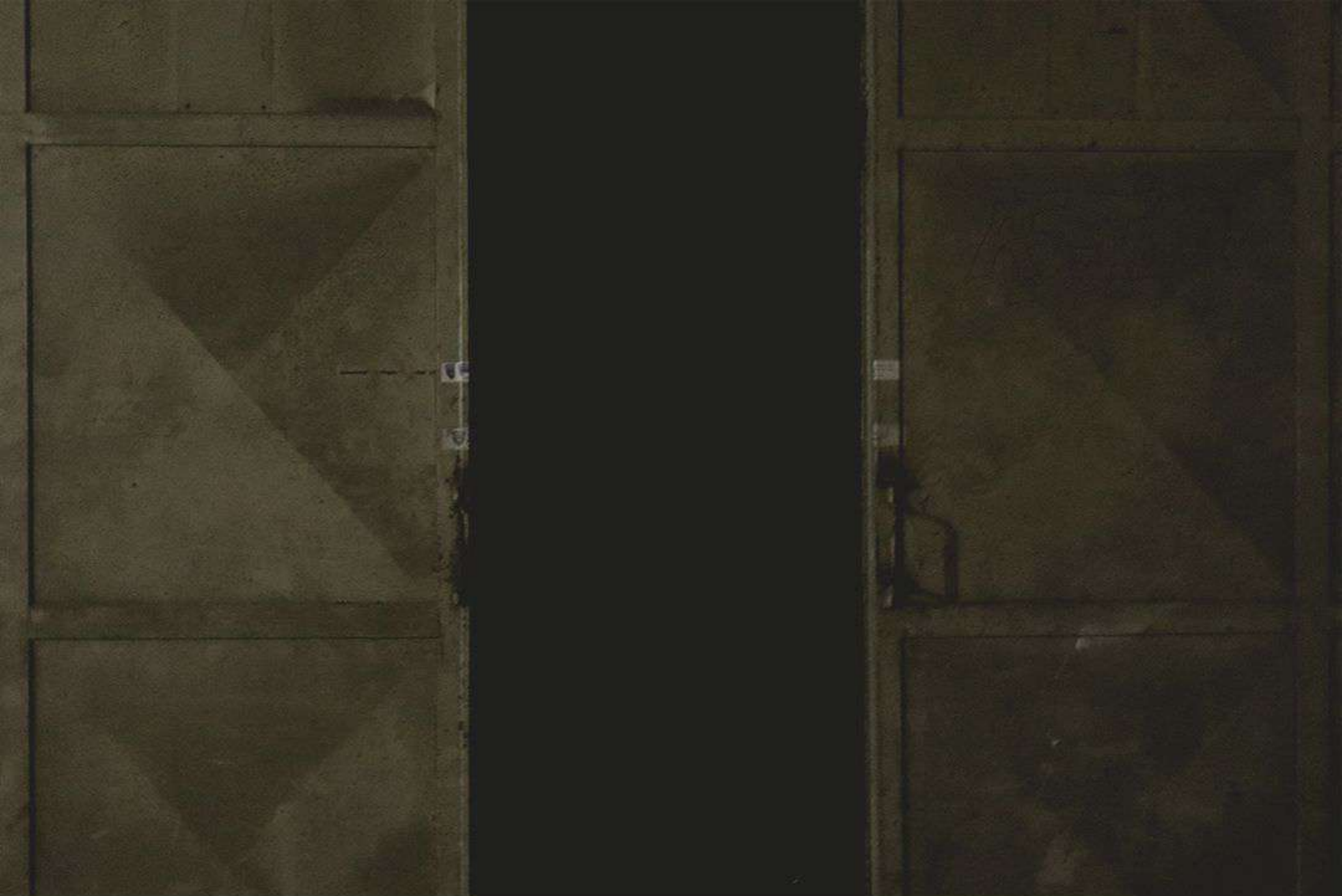
– Naj snažniji utisak na mene je ostavila fotografija na kojoj ruka istraživača drži ruku ubijene osobe. Najpre me je navela da pomislim kako je sve gotovo i kako ništa te ljude neće vratiti, što me je isprva navelo na očajanje. Razmišljajući kasnije, a naročito nakon upoznavanja istraživača, shvatila sam da preuzimanje odgovornosti i predan trud usmeren ka izgradnji mira jesu najbolji načini da se nosi sa prošlošću.

CK13

– Za mene je ovo bio jedan neophodan istorijski čas koji toliko nedostaje našem institucionalnom obrazovanju a definitivno bi trebao biti njen sastavni i obavezni deo.

CK13

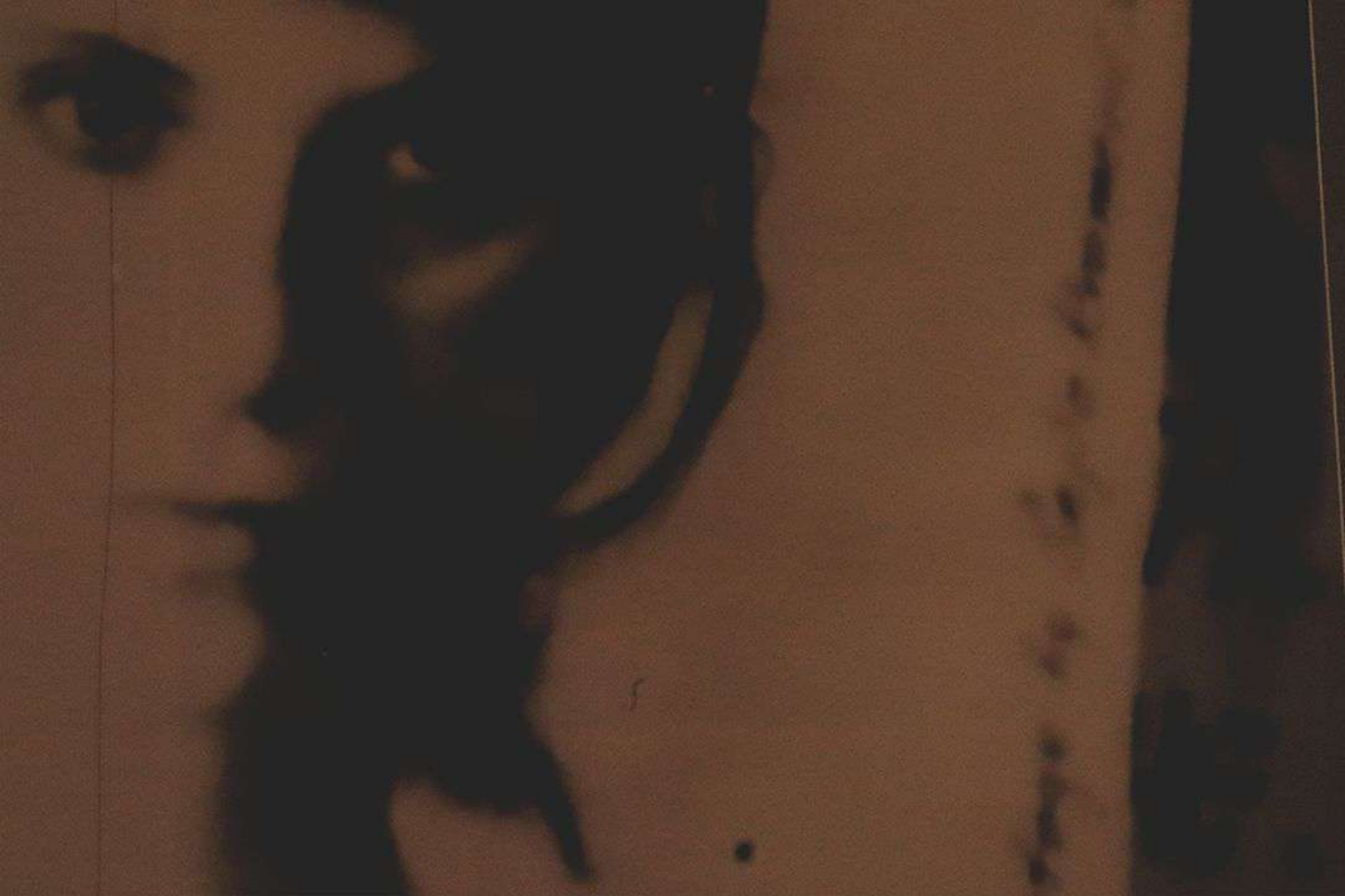

– Porazila me nada koja je žrtve terala na poslušnost...

Svedočenje majke koju odvajaju od sina; pomislio sam da smo to mogli biti i ja i moja majka i da nas neko razdvaja ni za šta...

Ono groblje. I onaj ulazak u hladnu tamu fabrike akumulatora.

CK13

– Dubok utisak ostavile su na mene izložene lične stvari žrtava. Posebno me je pogodila fotografija jedne žene koju je jedan od ubijenih muškaraca nosio u džepu. Taj predmet me je podsetio na to da svaka žrtva ima svoju porodicu i svoje ljubavi koje su nasilno prekinute.

CK13

– Država koja je organizovala takav zločin i društvo koje sve to prikriva lažima i mitovima nemaju perspektivu. Poruka je da se ovo ne sme ponoviti.

A kako to sprečiti? Samo upornim prosvetljivanjem i pričom... nema drugog načina.

Nadam se da će jednog dana maturanti srednjih škola, mladost neke nove Srbije, dolaziti u Potočare da bi osvestila smrad svojih "predaka" i ušla u normalnost.

CK13

– Veoma me je potresao jedan iskaz iz svedočenja preživelih: „Mi smo hteli da pobegnemo, ali onda su pustili cuke, a od cuka ne možeš pobeći.“ Tada sam shvatila na koje su sve načine ljudi bili sprečeni da prežive i koliko je situacija bila bezizlazna.

CK13

– Srebrenica me je podsetila koliko su posledice rata duboke i koliko je važno čuvati sećanje na nevine žrtve. Srebrenica je, nažalost, primer kako mržnja, predrasude i netrpeljivost mogu dovesti do velikih tragedija kada društvo izgubi osećaj za odgovornost.

Srebrenica je lekcija o odgovornosti, ljudskom dostojanstvu i značaju sećanja. Za društvo koje želi da napreduje važne su istina, empatija i poštovanje prema žrtvama i njihovim porodicama.

CK13

*– Najgori zločin, koji je učinjen na jednom od najljepših delova naše bivše domovine...
Relativizacija i negiranje genocida i ratnih zločina su i dalje dominantni u srpskom društvu. Bez upoznavanja i priznavanja pogrešnih politika prošlosti, nema bolje budućnosti.*

CK13

CK13